

НАЙДАВНІШІ ГІДРОНІМІЧНІ ШАРИ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

Неіндоєвропейських гідронімічних древностей у Карпатах, здається, немає. Що ж до індоєвропейських, то тут за логікою і фактичною наявністю найдавнішими мають уважатися давньоєвропейські, тобто гідроніми, що виникли до розпаду європейської мовної спільноти /але вже після виділення індоіранської та деяких інших галузок/ або, точніше, до вироблення істотних відмінностей між європейськими мовами. Давньоєвропейські гідроніми не можуть бути адресованими якійсь окремій, конкретній мові. Автори гіпотези давньоєвропейської гідронімії датували появу цієї гідронімії початком /Г.Крае/ або серединою /В.Шмід/ II тис. до н.е.

У гідронімії Українських Карпат знаходимо помітну кількість безперечних або імовірних давньоєвропейців. Ось їх неповний перелік /аргументація - в тексті доповіді/: Бутельський, Бутівля, Бутля, Лаборець, Лімна, Лімниця, Олейка, Опака, Опатний, Салва, Солочка та ін.

Усе це - назви порівняно або й зовсім невеликих потоків. Між тим в ономастиці стало загальником твердження; чим більша річка, тим давнішою є її назва. Однак тезу цю треба переглянути чи краще - уточнити, йдеться не про якийсь закон, не про ономастичну закономірність, а про статистичний факт. У більшості випадків так воно і є.

Але в деяких випадках саме дрібні потоки зберігають найархаїчніші назви. Принаймні почасті це може пояснюватися тим, що колишні назви великих річок у зв'язку з етнічними змінами терену /а отже - і змінами чи перебудовами гідронімічних систем/ були витіснені на периферію, відступили на другий план, як сховалися й збереглися в басейні Дніпра його стара фракійська назва Їор та стара слов'янська назва Словута. В.Шмід рішуче заперечує кореляцію розмірів об'єкта та давності його назви.

Другим за давністю гідронімічним шаром Українських Карпат є, безперечно, фракійський. Окремі гідроніми /Опір, Латориця та ін./ з кінетично рівною імовірністю можуть інтерпретуватись як давньоєвропейські /Оп-ір/ чи Фракійські /О-пір/. Ось деякі з гідронімічних фракснів, що повністю або частково належать до Карпат: Побрата, древня назва Прута, яку Геродот помилково кваліфікував як скіфську, також друга частина назви Дністер, яка ховає в собі його древні наймення Істр, можливо, законсервоване, із слов'янською добудовою, й назві Стрий /думка В.Петрова; за О.Трубачовим

назва є іллірійською/. Сюди ж Серет, Кодриш, Солоніпер та ін. Щодо слов'янської добудови гідроніма Стрий, то тут, всупереч фонетичним інтерпретаціям О.Трубачова, можна вказати на відзначений цим же вченим в іншому місці і в іншому зв'язку взірць слов'янського архаїчного фонетичного словотвору Перунь – Перьнь, у ряд з яким стає струя /праслов'янське слово/ - Стрий.

Фракійський гідронімічний шар датується у О.Трубачова III тис.до н.е. Але він не міг бути давнішим за давньоєвропейський, хронологія якого, вказана вище, добро узгоджується з датами розпаду індоєвропейської прамови /не пізніше III тис.до н.е./ та появи давньоєвропейців на їх другій прабатьківщині в Північному Причорномор'ї /середина III тис.до н.е./. Отже, гідронімічні фракізми Карпат і всієї України з'явилися, гадаємо, не раніше кінця II - початку I тис.до н.е.

Окрім цих двох груп гідронімів дослов'янськими в Карпатах можуть уважатися ще хіба що іллірійські. А вже, скажімо, кельтські назви відносно словенських слід розглядати як суперстратні, а не субстратні.

Слов'янські гідроніми Карпат і Прикарпаття з'явилися не пізніше останніх віків до н.е. Серед них - архаїчний ряд флексійного /безсуфіксного/ творення прикметників від іменників, передусім назв дерев: Тиса, Дуба/притока Лімниці/, Елема, пор. і оронім Бука /два останні оніми - на Буковині/. Назви дерев тис, елем чи ільм "в'яз", бук є, найімовірніше, запозиченими, а дуб - слов'янською новацією. Але всі ці апелятиви з'явилися ще на праслов'янському рівні, а всі наведені похідні від них гідроніми за своїм словотвором належать до найдревніших, мабуть теж праслов'янських. Назву Тиса О.Трубачов кваліфікує як "найімовірніше не слов'янську", а Б.Георгієв як гідронім "фракійського /або слов'янського/ походження". Однак форма Pathissus у Плінія /I ст. н.е./ с записом явно слов'янського деривата * Потисся.

Гідронім Черемош:Черемьш, також давнє генетично прикметником не утворення від назви дерева черемха, своїм йотовим суфіксом засвідчує пізнішу генезу, кількостолітній, якщо не тисячолітній відрив від наведеного гідронімного ряду. Цей тисячолітній відривок / I – XI ст./, як зрештою і вся наша ера, були в гідронімії Українських Карпат слов'янськими. Тут не варто шукати прабатьківщини слов'ян /Ю. Ульф/, але дуже глибока слов'янська древність, що сягає праслов'янських часів, гідронімами терену відбита добре.